

Summary

Adamenko A. M. Stylistic differentiation of logical prepositions in the modern Ukrainian language.

The article discusses the use of logical prepositions features modern Ukrainian language to describe causally, trust, relationships and relations dopustovyh compliance, depending on the style differentiation.

Keywords: preposition, prepositions logic, reason, destination, say the ratio and the ratio matching, style differentiation.

УДК 159.9

В. О. Барська

ПВНЗ «Краматорський Економіко-гуманітарний інститут»

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Реферат. У статті йдеться про основні складові позитивної «Я-концепції» особистості студента у зв'язку з питаннями формування та розвитку позитивного образу себе в межах професіоналізації та самореалізації. Я-концепція відіграє дуже важливу роль в житті і розвитку особистості: вона сприяє досягненню внутрішньої узгодженості особистості, визначає інтерпретацію її досвіду і є джерелом очікувань.

Визначено психологічні умови і засоби розвитку позитивної Я - концепції особистості студента в рамках вузівського навчання.

Встановлено, що в сучасних вітчизняних дослідженнях проблеми Я-концепції різні теоретичні конструкції і методологічні підходи до вивчення Я-концепції не узгоджені один з одним, оскільки різні вчені, вирушаючи у своїх дослідженнях від різних цілей і завдань, приходять до суперечливих поглядів на дану категорію, її структурні та змістовні складові.

Доведено, що розвиток саморозуміння, впевненості в собі, емоційної стійкості мають позитивний вплив на образ власного Я та «Я-концепцію» в цілому.

Ключові слова: «Я-концепція», особистість, самосвідомість, самооцінка, саморозуміння, образ Я, вузівське навчання, самореалізація.

Постановка проблеми. Суттєві та глибокі зміни, що відбуваються останнім часом у галузі вітчизняної освіти у зв'язку з приєднанням до Болонського процесу вимагають також і переосмислення важливості особистісних характеристик студентів та викладачів. Відбувається переосмислення характеристик особистісного в людині. Все більше висувуються на передній план різні внутріособистісні утворення, такі як саморозуміння, рефлексія, Я - концепція, образ - Я, довіра до себе. Особливу значущість представляє таке системне утворення, як Я - концепція, оскільки в ній відображено істотне для особистості співвідношення «потенцій і тенденцій» (Б.Г. Ананьєв [1]), її «можливостей і прагнень» (В.С. Мерлін [13]). Певні соціальні умови, що вплинули на вивчення Я - концепції у вітчизняній психології, призвели до умовно-схематичного її розгляду поза цілісної теорії особистості. А. Абульханова зазначає, що проблема Я – концепції, що інтенсивно розробляються у всьому світі, виявилася маловивченою у вітчизняній психологічній науці. В даний час акцент досліджень переміщається в бік розвитку позитивної Я - концепції. Її затребуваність зростає в умовах соціально-економічної та духовної кризи в країні, ламання звичних стереотипів, життєдіяльності та потоку агресивно насиченою інформації, яка знижує резистентність особистості до деструктивних впливів. Особливо гостро це позначається на сучасному студентстві, що створює психологічний дискомфорт, веде до дестабілізації особистості, до виникнення і наростання таких негативних психічних станів, як неспокій, емоційна напруженість, тривожність, невпевненість у собі, здійснюючи істотний вплив на психічне і фізичне здоров'я, а отже і на професіоналізацію [9].

Сьогоднішні студенти потребують глибокої внутрішньої перебудови, що передбачає самоусвідомлення, коригування ставлення до себе і до інших людей. Зміст сучасної освіти має бути орієнтованим на забезпечення самовизначення особистості, створення умов для її

самореалізації. В освітньому процесі мова йде про необхідність виховання мотивованою, ініціативною, «домінантною» особистості, орієнтованої на успіх і кар'єру (в позитивному сенсі цього слова), на побудову і реалізацію продуктивних сценаріїв свого життєвого і професійного шляху. Все сказане свідчить про актуальності обраної теми дослідження.

В основі нових підходів до вдосконалення вищої освіти лежить ідея особистісно - орієнтованого навчання, однією зі складових якої є створення умов для розкриття потенційних можливостей кожного студента в розвитку позитивної Я - концепції. В таких умовах розвитку суспільства, виникли протиріччя між вимогами що висувуються останнім до рівня підготовки фахівців і рівнем розвитку позитивного самосприйняття, емоційної стабільності, особистісної зрілості, самосвідомості студента. Необхідний пошук нових психологічних підходів і педагогічних технологій, здатних зняти зазначені протиріччя. Це і послужило підставою для вибору теми дослідження.

Аналіз літератури показав, що в науці існують різні підходи до вивчення Я - концепції:

1. інтеракціоністський (В. Вундт, Н.Я. Грот, У. Джемс, Ч. Кулі, Д. Мід, А. Пфендер, М. Розенберг)
2. психодинамічний (А. Адлер, О. Берн, Г. Саллівен, А. Фрейд, З. Фрейд, Е. Фромм, Г. Крайг [8], Е. Еріксон, К. Юнг),
3. когнітивний (Д. Бем, А. Валлон, Л. Хьелл [14], Д. Зиглер [14], Ж. Піаже, Т. Вілсон, Л. Фестінгер)
4. гуманістичний (Р. Бернс [2], А. Маслоу [10], Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл)
5. підхід, що склався у вітчизняній психології.

У сучасних вітчизняних дослідженнях проблеми Я-концепції наголошується, що різні теоретичні конструкції і методологічні підходи до вивчення Я-концепції не узгоджені один з одним, оскільки різні вчені, вирушаючи у своїх дослідженнях від різних цілей і завдань, приходять до суперечливих поглядів на дану категорію, її структурні та змістовні складові [7].

Історичний аспект аналізу проблеми показав, що у вітчизняній психології накопичено певний досвід вивчення проблеми Я-концепції, але предметом спеціального вивчення вона тривалий час не була, на відміну від зарубіжних досліджень. Проведений аналіз літературних джерел дозволив виділити два аспекти розгляду поняття «Я». Один з них пов'язаний з теорією особистості і самосвідомістю (А.Г. Асмолов, Л.В. Бороздіна, І.С. Кон, А. Н. Леонтьєв, В.С. Магун, В.С. Мерлін, Ф.Т. Михайлов, В.М.М. Мясіщев, В.Б. Ольшанський, А.Г. Петровський, А.Г. Спіркін, В.В. Столін, І.І. Чеснокова, В.А. Ядов, С.Г. Якобсон). Другий аспект пов'язаний з конкретними закономірностями розвитку особистості в онтогенезі (Б.Г. Ананьєв [1], Л.І. Божович, Л.С. Виготський, А.І. Липкіна, М.І. Лісіна, Ю.М. Орлов, Е.Н. Савонько, В.Ф. Сафін, Д.І. Фельдштейн, Д. Б. Ельконін). Цінність ідей В.Н. Мясіщева полягає в тому, що достатня опрацьованість теорії відносин дозволяє досліджувати «Я – концепцію» особистості студента в контексті «реальних життєвих відносин суб'єкта», «соціальних ситуацій його розвитку» та діяльностей, за якими стоять мотиви і потреби.

Зокрема, Мясіщев В.Н. виділяє у відносинах емоційну, оцінну і поведінкову сторони. Ці дослідження послужили основою для розгляду структури «Я – концепції» багатьом дослідникам. Так, В.П. Коломієць (1993) розглядаючи процес формування «Я», зазначає, що осягнення власного «Я» і є процес його формування. Л.С. Виготський говорить про несвідомої стороні формування «Я» особистості. С.Л. Рубінштейн пов'язує становлення у людини ставлення до себе як до суб'єкта власної діяльності з розвитком свідомості та самосвідомості, із зростанням його самостійності.

Мета дослідження - виявити і визначити психологічні умови і засоби розвитку позитивної Я - концепції особистості студента в рамках вузівського навчання.

На основі проведеного аналізу виділяються наступні напрямки в дослідженнях Я-концепції:

- свідомою стороною «Я» (С.Л. Рубінштейн та ін.);
- оцінною стороною «Я» (Б.Г. Ананьєв [1] та ін.);
- відносинами особистості як компонент розуміння себе та інших,
- суб'єктивною стороною «Я»,
- індивідуальністю (В.С. Мерлін [13], В.Н. Мясіщев, В.Б. Ольшанський);
- мотиваційним компонентом (А.Н. Леонтьєв, І.С. Кон);
- культурно-історичним аспектом,

- інструментальний метод дослідження «Я» (А.Г. Асмолов, Л. С. Виготський та ін.);
- аспект саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання шляхом самопізнання (В.П. Зінченко, І.С. Кон, В.П. Коломієць, Ю.М. Орлов [17]).

«Я - концепція» розглядається як системне утворення особистості, як фактор індивідуальності, як умова діяльності людини, як фактор розвитку в залежності від культурно-історичних умов, як компонент свідомості і як частина системи ціннісних орієнтацій особистості. На думку дослідників гуманістичного спрямування, Я - концепцію слід розглядати як детермінанту поведінки особистості. Причому вони бачать залежність поведінки від трьох чинників:

- 1) як особистість бачить себе;
- 2) як вона розуміє ситуацію, в якій вона опинилася та
- 3) взаємодії перерахованих вище факторів.

Отже, щоб змінити поведінку людини, необхідно змінити його уявлення про себе. Зіставлення поглядів різних наукових шкіл дозволило синтезувати зарубіжні та вітчизняні дослідження і виявити, що в психології вивчалось:

1) зміст «образу Я» - категорії, в яких індивід усвідомлює свої особливості, наявність або відсутність у себе тих чи інших рис (Б.Г. Ананьєв [1], І.Д. Бех [5,6], В.С. Мерлін [13], А.Г. Спіркін);

2) структурні компоненти «Я-концепції», куди входять:

- «Я - реальне»,
- «Я - ідеальне»,

- «Я - демонстроване» і т.п. (У. Джемс, І.С. Кон, К. Роджерс, М. Розенберг, В.В. Столін, І.І. Чеснокова, Е. Еріксон);

3) походження «Я - концепції», яке розглядається як результат спілкування дитини з дорослим (Р. Бернс [3,4], Л.І. Божович, Т.В. Драгунова, М.І. Лісіна [16], Дж. Мід);

4) регулятивна функція «Я - концепції», яка була виявлена:

а) у ситуації цілепокладання (Л.В. Бороздіна, К. Левін, Ф. Хоппе);

б) в ситуаціях протиріччя між безпосередніми бажаннями і відповідністю поведінки власним цінностям (Р. Вікланд, І. С. Кон, Ю.М. Орлов [17]);

в) в ситуації морального вибору (Г.І. Морєва, С. Г. Якобсон);

г) у ситуації самовиховання (Р. Бернс [3,4], Т.В. Драгунова, В.П. Коломієць, Д.Б. Ельконін).

Узагальнюючи позиції вітчизняних і зарубіжних дослідників, можна сказати, що Я - концепція являє собою сукупність установок, спрямованих на себе, які формуються під впливом життєвого досвіду людини. Вона впливає на інтерпретацію цього досвіду, на цілі, які індивід ставить перед собою, на відповідну систему очікувань, прогнозів щодо майбутнього, оцінку їх досягнення і тим самим на власне становлення. Аналіз досліджень з даної проблеми дозволив встановити, що поширеним є підхід, при якому сутність самосвідомості розкривається через розуміння себе - саморозуміння (Н.І. Протасова, І.А. Романова), яке в свою чергу розглядається нами як одна з психологічних умов розвитку позитивної Я - концепції. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що Я - концепція є активним початком, виступаючим в трьох функціонально - рольових аспектах:

- 1) Я - концепція як засіб забезпечення внутрішньої узгодженості,
- 2) Я - концепція як інтерпретація досвіду,
- 3) Я - концепція як сукупність очікувань.

Основними функціями Я - концепції є регуляція, адаптація, захист, домагання, репрезентації. Дослідники свідчать, що позитивну Я - концепцію можна прирівняти до позитивного відношення до себе, до самоповаги, прийняттю себе, відчуття власної цінності в усіх аспектах - фізичному, соціальному, розумовому, емоційному. Вона розвивається в процесі самоактуалізації особистості на основі позитивного ставлення до себе [8].

В цілому, аналіз науково-психологічної літератури з проблеми дослідження показує, що реалізація та якісні зміни Я - концепції особистості відбуваються в діяльності.

Для розвитку позитивної Я - концепції необхідно подолання внутрішньоособистісних суперечностей між «Я - реальним» і «Я - ідеальним», прагнення до самоактуалізації свого внутрішнього потенціалу. В основі поглядів багатьох психологів на природу позитивної Я - концепції, лежить теза про те, що самоповага, впевненість у собі є її центральною ланкою і

мотивом (І.С. Кон, Р. Бернс та ін.). Я - концепція бере участь у процесах саморегуляції і самоорганізації особистості, є динамічною системою уявлень людини про саму себе, яка складається з наступних елементів [4]:

- усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших властивостей або (Я - розуміння);
- самооцінка або (Я - відношення);
- суб'єктивне сприйняття, яке впливає на власну особистість (Я - поведінка).

Також є необхідним аналіз психологічних новоутворень студентського віку і тих соціально-психологічних протиріч, вирішення яких ініціює особистісний розвиток, сприяє виробленню адекватних стратегій поведінки, підвищенню стійкості до деструктивних впливів, що в свою чергу позитивно впливає на розвиток Я - концепції студента. Огляд і критичний аналіз досліджень особистісного розвитку студентів (М.Г. Дзугоева, А.І. Дмитрієв, А.А. Еромасова, В.Т. Лісовський, І.Є. Лілієнталь, П.І. Протасова та ін.) показав, що наявні дані розкривають лише окремі сторони особистості студента та її розвитку в процесі навчальної діяльності; у багатьох роботах відзначений широкий спектр факторів, які так чи інакше впливають на Я - концепцію особистості студента, але представлених поза зв'язком з іншими компонентами особистісного розвитку [12]. Необхідно відзначити, що в порівнянні з іншими віками, наприклад, дошкільним і шкільним, студентський вік представлений в психологічній літературі відносно слабо. Вивчення психологічних особливостей студентства є заслугою психологічної школи Б.Г. Ананьєва [1], яка виділяє студентський вік як центральний етапу становлення особистості і наголошує на його особливому значення як періоду найактивнішого розвитку самосвідомості. Аналіз ситуації розвитку особистості в студентському віці дозволив виділити ряд протиріч психологічного, соціального і педагогічного характеру, що становлять джерело якісних перетворень особистості та безпосередньо впливають на розвиток Я-концепції. На думку ряду дослідників, основним психологічним протиріччям юнацького віку є протиріччя, яке в найзагальнішому вигляді зводиться до протиріччя між подальшим розвитком механізму ідентифікації та загострення потреби до відокремлення (В.І. Слободчиков, В.В. Столін, Г.А. Цукерман і ін.), пов'язаних з індивідуалізацією, «интимізацією внутрішнього життя» (Б.В. Кайгородов, 2002). Незалежно від того, що існують різні погляди на появу і розвиток Я - концепції, дослідники самих різних шкіл і напрямів сходяться в тому, що розвиток самосвідомості в юнацькому віці настільки яскравий і наочний, що не викликає сумніву необхідність і можливість розвитку позитивної Я-концепції і формування особистості в цілому. Однак ця проблема недостатньо досліджена, що проявляється у відсутності чітких понять, критеріїв позитивної Я-концепції; не розкрита структура позитивної Я-концепції особистості студента; не досліджені її змістовні характеристики та їх динаміка в студентському віці [13].

Спроба побудувати таку модель є у роботі Дутчиної О.Б.

Модель включає в себе наступні блоки:

1. Самопізнання (Я - розуміння) - когнітивна сторона Я-концепції. У самопізнанні виділяються наступні компоненти: саморозуміння, прийняття себе, розвинена рефлексія і самоаналіз, самоінтерес, самоспостереження та ін.

2. Самоставлення (Я - відношення) - емоційно-оцінююча сторона Я-концепції. У цьому блоці виділяються: самоповага, впевненість у собі, адекватний рівень домагань, адекватна самооцінка, довіру до себе та ін.

3. Саморегуляція (Я - поведінка) - поведінкова сторона Я-концепції, яка включає в себе: самовиховання, прагнення до самоперетворення, розвинений самоконтроль, психологічна компетентність, емоційна стійкість, переважання мотивації досягнення успіху та ін. На основі позитивної Я-концепції людина будує відносини з іншими людьми, відноситься до себе, ставиться до діяльності, професії, що веде до самоактуалізації особистості. Грунтуючись на представленій моделі, гіпотетично можна виділити основоположні психологічні умови розвитку позитивної Я-концепції особистості студента: розвиток саморозуміння; розвиток впевненості в собі; розвиток емоційної стійкості. Представлена модель дозволила виділити центральні змістовні характеристики для дослідження Я-концепції студента в умовах вузівського навчання, визначити психологічні умови і засоби розвитку позитивної Я-концепції не тільки шляхом теоретичного узагальнення, а й експериментальним шляхом [14].

Отже, проблема розвитку позитивної «Я-концепції» студентів потребує подальшого вивчення. Я-концепція - це цілісне утворення, всі компоненти якого хоча й мають відносно

самостійність, але тісно взаємопов'язані. Я-концепція відіграє дуже важливу роль в житті і розвитку особистості: вона сприяє досягненню внутрішньої узгодженості особистості, визначає інтерпретацію її досвіду і є джерелом очікувань.

Висновки

1. Формування позитивної «Я-концепції» є виключно важливою складовою професіоналізації та самореалізації.
2. У студентів необхідно розвивати здатність до самопізнання, формування адекватного позитивного ставлення до себе та до саморегуляції.
3. Розвиток саморозуміння, впевненості в собі, емоційної стійкості мають позитивний вплив на образ власного Я та «Я-концепцію» в цілому.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б.Г. Развитие самосознания личности: временной аспект / Б.Г. Ананьев. Вопросы психологии. – №2, 2006. – С.116-126.
2. Блага К., Шебек М. Я – твой ученик, ты – мой учитель: Книга для учителя: перевод с чешского / К. Блага. – М.: Просв., 1991. – 146 с.
3. Бернс Р. Развитие “Я-концепции” и воспитание / Р. Бернс. – М.: Прогресс, 1986. – 420 с.
4. Бернс Р. Что такое «Я-концепция» / Р. Бернс. – М.: Смысл, 1999. – 100 с.
5. Бех І.Д. Категорія “ставлення” в контексті розвитку образу “Я” особистості. / І.Д. Бех. Педагогіка і психологія, № 3, 1997.
6. Бех І.Д. Образ “Я” як мета формування і розвитку особистості. / І.Д. Бех. Педагогіка і психологія, №2, 1998.
7. Крайг Г. Психология развития. / Г. Крайг. – СПб.: Издательство “Питер”, 2000. – 992 с.
8. Лехан В., Канюка Г., Абульханова А. Должность обязывает, а профессия требует. / В. Лехан, Г. Канюка, А. Абульханова. Социологические исследования. – №3, 1998. – с. 63-67.
9. Поляков С.Д. Психолого-педагогические условия развития индивидуальности в учебном процессе. / С.Д. Поляков. – Вестник российского гуманитарного научного фонда. – №3. – 1997.
10. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. / А. Маслоу. Пер. с англ. – М.: Смысл, 1999. – 100 с.
11. Пископфель А.А. Природа человека в концепции А. Маслоу. / А.А. Пископфель. Вопросы психологии. – №2. 1999. – С.75-87.
12. Чирков В.И., Дисси Э.Л. Связи между здоровьем студентов и их жизненными стремлениями, восприятием родителей и учителей. / В.И. Чирков, Э.Л. Дисси. // Вопросы психологии. – №3. 1992 – С.48-57.
13. Мерлін В.С. Психологический аспект проблемы самоутверждения личности. / Вестник российского гуманитарного научного фонда. / В.С. Мерлін – №2, 1997. – С.185-191.
14. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (основные положения, исследования и применение). / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб: Питер Ком, 1998. – 608 с.
15. Європейська система освіти ХХІ століття. Підготовчий документ (проект). // Іноземні мови в навчальних закладах, №2, 2009. – С.5-10.
16. Лісіна М. І. Хочу бути творцем і художником!. / М.І. Лісіна. Іноземні мови в навчальних закладах, №2, 2009. – С.54-73.
17. Орлов Ю.С. Фасилітація особистісного зростання. / Ю.С. Орлов. Практична психологія та соціальна робота. – №2, 2013. – С.1-13.
18. Освітні системи в Європі у ХХІ столітті. // Іноземні мови в навчальних закладах, №5, 2011. – С.3-5.

Аннотація

Барская В. А. Психологические условия развития положительной «Я-концепции» личности студента.

В статье речь идет об основных составляющих положительной «Я-концепции» личности студента в связи с вопросами формирования и развития положительного образа себя в пределах профессионализации и самореализации. Я-концепция играет очень важную роль в жизни и

развитии личности: она оказывает содействие достижению внутренней согласованности личности, определяет интерпретацию ее опыта и является источником ожиданий.

Определены психологические условия и средства развития положительной Я - концепции личности студента в рамках вузовского обучения.

Установлено, что в современных отечественных исследованиях проблемы Я-концепции различные теоретические конструкции и методологические подходы к изучению Я-концепции не согласованы один с другим, поскольку разные ученые, отталкиваясь в своих исследованиях от разных целей и задач, приходят к противоречивым взглядам на данную категорию, ее структурные и содержательные составляющие.

Доказано, что развитие самопонимания, уверенности в себе, эмоциональной устойчивости имеют положительное влияние на образ собственного Я и «Я-концепцию» в целом.

Ключевые слова: «Я-концепция», личность, самосознание, самооценка, самопонимание, образ Я, вузовское обучение, самореализация.

Summary

Barskaya V. A. Psychological terms of development of positive «I-conception» of personality of student.

The article deals with the main components of a positive «self-concept» of the individual of a student in connection with the formation and development of a positive self-image within professionalization and self-realization. Ya-koncepciya plays a very important role in life and development of personality: it is instrumental in achievement of internal co-ordination of personality, determines interpretation of its experience and is the source of expectations.

Certainly psychological terms and facilities of development of positive I am conceptions of personality of student within the framework of institute of higher studies.

It is set that in modern home researches of problem of self-concept different theoretical constructions and methodological going near the study of self-concept are not concerted one with other, as different scientists, pushing off in the researches from different aims and tasks, come to the contradictory looks to this category, her structural and rich in content constituents.

It is well-proven that development of samorozuminnya, confidence, is in itself, emotional firmness have a positive influence on appearance own I and «Ya-koncepciyu» on the whole.

Keywords: «self-concept», personality, self-awareness, self-esteem, self-understanding, self-image, institute of higher studies, self-realization.

УДК 82–9

О. С. Бердник

ЕНАНТИОМОРФІЗМ В «ІСТОРІЇ РУСІВ»

Реферат. *«Історія Русів», мистецький текст давньої української літератури, що постав на межі XVIII й XIX століть, осмислюється з огляду на сучасну літературно-критичну думку. У цій статті досліджується енантіоморфізм тексту «Історії Русів», що дозволяє реінтерпретувати цю пам'ятку, привернути увагу дослідників до вивчення мистецьких елітарних текстів національної культури, до яких, звичайно, належить «Історія Русів», яка закладає підвалини для творення нової української літератури та, на наш погляд, має всі підстави бути підручником з виховання національної самосвідомості громадян сучасної України.*

У цій статті виявлено діалогічні відношення між окремими частинами тексту «Історії Русів», побудованими на енантіоморфному розділенні єдиного і зближенні відмінного. Такі відношення є основою структурного співвідношення в смислороджущому механізмі аналізованого тексту.

Ключові слова: *віддзеркалення, смисл, смислороджущий механізм тексту, поновлення «перших діянь», «Історія Русів».*